

Հետ այլազգոյ մի խմեր, կամ հետ մար-
դոյ՝ որ նախանձ ունիս:

Ի քո նմանոյտ քով նստիր:

Ի կենդանութեանդ զտանդ իշխա-
նութիւնն և զգրամդ՝ ի տղիդ ձեռն մի
տար: Թարաքայ¹ մի որ հեռու տեղաց
գայ՝ զոտով առ:

Երբ ի դատաստան երթաս՝ դու յե-
տոյ գնա:

Երկու բան տարեկուս կայ, մէկ որ
մնացուն² ցած լինայ, երկու որ մարդն
կապած ելնայ: Երկու տարեկուս այլ
կայ. մէկ որ պարտուտէրն ի դուռն գայ.
Երկու որ ինքն ծեր լինայ և մատղաշ
կին առնու:

Տուն մի շիներ ի ճանապարհի վրայ,
ոչ ի խանի քով ոչ ի բերդի քով, ոչ
ի ձորբերան և ոչ ի խասապն:³

Բարեկամութիւն չունի ոչ խասապն,
ոչ պոյաճին,⁴ ոչ ջաղջիպանն և գինե-
ծախն, և այլ:

Երեք մարդու խօսք անցնուկ լինի,
հարստին, մահապուպին,⁵ ամաքտա-
րին:⁶

Թէ ուզես որ հօրմաթ⁷ անես՝ սիրե-
լի մօտ կամ վարդապետի մօտ եր-
թաս, դարտակ մի երթար. և ոչ յուխ-
տատեղ առանց խընկի և մոմի մի դար:

Թէ որ ուզես որ մուրատ⁸ առնես և
ուրախանաս, վաղուին ճաշուն՝ խլէ և
կեր, օրհասրկին գնէ ու կեր, իրիկունն
թէ ձրի տան՝ մի ուտեր:

Լաւ՝ հոր մի հաց պարտական, քան
փոր մի հաց:

Չար աչաց բարի մի ցըցներ, և ոչ
չար ականջի՝ բարի մի իմացներ:

Չսարմիատ⁹ ձեռացդ մի հաներ, և
զքո բանդ ձեռքդ հոգա:

Չխաբարն¹⁰ ի տղէն առ և ի հար-
բածէն և ի կնկնէն:

Ի գինեբրունս շատ մի յեմեր¹¹ շառ է:¹²

1. Թուի Թէրէէ, Ժառանգութիւն, կամ Թէրէ-
էէէ ազգ հինահար: — 2. Ապիտելի, (պատերա-
շտ): — 3. Թուի Թէրէ, աւագուտ տեղի: — 4.
Ներկարար: — 5. Բժիշկ: — 6. Երախտաւոր,
արգիւնաւոր: — 7. Մեծարեւ, պատուել: —
8. Չուարձանալ, ընու զկամա: — 9. Դրամա-
դուխ: — 10. Լուր: — 11. Մի յամեր, մի ու-
շանար: — 12. Չար, մոլութիւն:

Ձքո բանդ այլոց քապով¹ մի ձգեր:

Դարձեալ գիտացիր որ երեք մարդ
կան յաշխարհս խոտելի. նախ այնք՝
որ ոչ գիտեն. երկու՝ որ գիտեն զինքեանց
ոչ գիտելն և ոչ հոգան զի գիտաս-
ցեն. երեք՝ որ ոչ գիտեն՝ և խոտեն
զգիտողն:

Դարձեալ գիտութիւն յերկու գէմս
բաժանի. մէկ զի գիտէ և գիտէ զի գիտէ
և զգիտութիւն խոստովանի. սա իմաս-
տուն է և հեզ, ուսիր ի նմանէ: Երկու
որ ոչ գիտէ և գիտէ որ ոչ գիտէ, և ըզ-
տգիտութիւն խոստովանի, և զսա իմաս-
տուն գոլ ասել, զի գիտաց զչափ ան-
ձին իւրոյ:

Դարձեալ տգէտն որ ոչ գիտէ և գի-
տէ որ ոչ գիտէ, և ասէ թէ գիտեմ՝
յանդուզն է և լիրբ, փախիր ի նմանէ:
Երկրորդ, որ ոչ գիտէ և չգիտէ թէ ոչ
գիտէ, և ասէ եթէ գիտեմ, այն մոլե-
գնեալ է և գիւահարեալ, հեռացիր ի
նմանէ:

Յոյս:

Ես ճանչցեր էի զայն. տաան և չորս
գարուն իրենց գեղեցկութիւնը տուեր
էին անոր. երեսները փթըթեցուցեր
էին անմեղութեան ծաղկի մը պէս: Ողն
կարծես թէ կու լուսաւորուէր անոր
չորս կողմը, և ճառագայթներով կու
զարդարէր զնա: Եթէ յուսոյ հրեշտակն
մեզի երևելու ըլլար՝ անշուշտ անոր
պայծառ աչուրներովը, անոր քաղցր
դիմքը, և անոր անբացատրելի ժպի-
տովը պիտի երևէր: Ի՞նչ պէտք է ըսել
մօրն երջանկութեանը, երբ կու գիտէր
այսպիսի սիրելի զաւակ մը. անոր եր-
ջանկութեանը, երբ մարդ իրեն երանի
կու տային, երբոր ապագայն կու ցու-
ցընէր իրեն երկայն ուրախութիւններ:

1. Թերևս Բէապ, գարշապար, ոտք:

հեռու և զմայլեցուցիչ տեսարաններ։ Ոչ. պէտք է մանաւանդ պատմել իր ցաւերը։ Շուք մը անցաւ, և ամէն բան կուրոյս, բայց 'ի արտասուքէն. տապանաքար մը բացուեցաւ, ու ամէն բան կըլլեց. ուրիշ բան չ[թողուց՝ բաց յանմխիթար յիշատակէ։

Տեսէք այն նաւը՝ որ կու զարնուի կու խորտակի, մինչ դեռ նաւահանգրստին մօտեցած էր։ Դրովն կու ծածկուի անոր կոտորանքն, թշուառներ կու կուռլտին ալեաց դէմ ու կու յաղթուին. կակրծեցուցիչ աղաղակներ կու թնդացրնեն ծովեզերքը. բարեկամ իր բարեկամին կու սպասէ, ամուսին՝ ամուսնոյն, մայրն իր աղջկանը։ Արդէն նաւէն և ծովեզերքէն ձայները կու հասնէին մէկմէկու. բազուկներ կ'երկընային, ամէն տեսակ քաղցրութեան և սիրոյ նշաններով։ Այս եղաւ դարձն. այս եղաւ երջանկութիւն։... Ո՛չ. այս էր յաւիտենական մնաք բարովն. այս էր մահն։

Ի՞նչ կու նշանակեն այն տերեւթափ ծաղիկներն, այն սփռեալ անուշահոտութիւններն, այն պայծառ հանդէպն, այն ներդաշնակ երգերն, այն արագ պարերն։ Ասոնք հարսանեաց տօներ են, և անոր երջանկութիւնն։ Բայց ո՞վ երկինք. գորգերն կու բռնկին, կրակն կու սաստկանայ, մէկն կու զարհուրի, մէկայլն կու փախչի. մանկամարդ հարսն կ'ընկնայ և կու մեռնի բոցերուն մէջ. ամէնքն ափսոս կանչեն։ Սակայն երանի իրեն. ինքն չէ որ պիտի անխօծ հարսանիքը և անոր անոտի խոստմունքները. ինքն ալ պիտի չփնտռէ քուրջեր իր տղաքները ծածկելու համար, ոչ հացի կտոր մը՝ զանոնք սնուցանելու. ալ պիտի չոպասէ անոնց լալով միտին ապաստարանի մը մէջ, որուն ճամբան գիծութիւնն կընայ գտնալ. ալ ինքն շոյալութեան և հարստութեան մէջ պիտի չզգայ սրբտախոց սուրեր. և ոչ ապերախտութիւն և անհաւատարմութիւն զինքը կամաց կամաց 'ի գերեզման պիտի տանին. վերջապէս ինքն չէ որ պիտի կոչէ զմահ՝ օգնութեան, այն մահն՝ որ իրմէ

քիչ մը ուրախութիւն կու պակսեցնէ, և շատ նեղութիւններէ կ'ազատէ։

Ուրեմն կայ Յոյս մը որ կու գայ մեղի ծաղիկներով և ժպիտներով. բայց իր ծաղիկներն անցաւոր են և խնտումն խաբող. ինքն հետը կը քալեցընէ հրապուրիչ պատկերներ, բայց ցնորական են. այսինքն, հաւատարիմ բարեկամներ, երջանիկ ամուսիններ, փարելի և անուշակ զաւակներ։ Ինքն կու պսակէ իշխաններ, ծերեր կ'երիտասարդացնէ, ոսկի կու ցանէ փոշոյ պէս. առողջութիւնը կու պահէ կենդանի և թարմ գոյներով. ամէն տեսակ հաճոյք կու թռչտին իր չորս կողմը։ Ինքն կու բանայ խաւարչտին բանտերը և կու խորտակէ չլիթաները. ժողովուրդը՝ անոր անցած ճամբուն վրայ՝ ազատութեան աղաղակներ կու բարձրացնեն. ինքն կու ցուցընէ ճարտարմտութեան մրցանակներ, կու խոստանայ փառք և համբաւ. եռանդագին բազմութիւն մը կու դիմէ իրեն, անոր շնորհներէն մաս մը գտնելու։ Այս Յոյսս՝ դուստր է երկրի և խաբէութեան։

Կայ դարձեալ ուրիշ Յոյս մ'ալ՝ որ կ'երթայ երբեմն անոր առջևէն, անոր ընելու չարութիւնը գուշակելու համար, երբեմն ալ անոր ետևէն կու գայ անոր ըրած չարութիւնը ծածկելու համար։ Այս Յոյսս՝ դուստր է ճշմարտութեան և երկնի։ Աս ալ անթառամ ծաղկօք զարդարուած է, և իրեն ճակտին վրայ ժպիտ և տրամութիւն խառնուած են, աչացը մէջն ալ կան միանգամայն արտասուք և անդորրութիւն. ինքն կու քալէ չընապատեալ ճշմարիտ և մխիթարիչ պատկերներով. իր չորս կողմը կու պատեն թողեալ բարեկամք, մատնեալ ամուսինք, տառապեալ ընտանիք, բայց զարմանալի քաղցրութեամբ մը կու թափէ ամենայն թշուառաց վիրացը վրայ բալասան և արտասուք։ Սա կու թեթևցընէ թագերու ծանրութիւնը, կ'ուրախացընէ ծերը, երիտասարդին աշխուժութիւն կու տայ, և կու զրգուէ զտղայս։ Սա կու մոռնէ խաւարչտին բանտերուն մէջ, որպէս զի ծանր

չղթաները թեթեցնէ. հայհոյող շըր-
թանց վրայ աղօթք կու գնէ. և յանցա-
ւորը վրէժխնդիր սուրին տակ՝ հլու կու
կեցընէ: Սա կու խոստանայ ժողովրդ-
դեան սուրբ ազատութիւն և կատա-
րեալ փառք: Սա ամէն ճանապարհաց
վրայ կու կենայ՝ դժնիկը խլելու, օղին
մէջ՝ շանթը հանդարտեցընելու համար.
խորանաց քով՝ օգնութիւն գտնելու հա-
մար, գերեզմանին եզերքը՝ երկինքը ցու-
յընելու համար: Այսպէս այն ամէնքն
զորս աշխարհային յոյսն խաբած, վի-
րաւորած թողեր էր, կու դառնան դէպ
'ի իրեն և ուրիշ բանի չեն ուզեր բա-
նալ աշուրնին, բայց եթէ անոր պայ-
ծառ նշոյլներուն. ոչ ուրիշ բան լսել
բայց եթէ անոր հեռաւոր ներդաշնա-
կութիւնները, և անոր երկնային և զո-
վացուցիչ շնչին դէմ՝ բանալ իրենց
կուրծքը: Ինքն կու գնէ անոնց սրտին
մէջ եղեմական ուրախութեանց առհա-
ւատչեայն, և իրեն հեռաւոր ներդաշ-
նակութեանց բարեպաշտ արձագանգը:

Ո՛վ Յոյս, երկնային Յոյս, դու կու զմայ-
լեցընես, դու կու յափշտակես զիս:
Ո՛վ դու քաղցր արշալոյս պայծառագոյն
օրուան մը, փառաւոր դեսպան լաւա-
դոյն աշխարհի, մխիթարիչ ամենայն
չարեաց. թերեւս դու ես միայն բարին
կենաց, վասն զի դու միայն կու մնաս
անհանգիստ կամ տագնապեալ՝ 'ի խորս
հոգւոյն, քու անմահական խոստմունք-
ներովդ: Աշխարհային յոյսն ամպոյ մը
կու նմանի զոր քամին կու ցրուէ. թե-
թե փրփուրի՝ որ խաղալիկ կ'ըլլայ մըրը
կին. ծխոյ մը՝ որ կու ցնդի դատարկ
օդուն մէջ: Չեմ ուզեր ես զանիկայ, այլ
դքեզ. և քեզի կու թողում հոգիս և
սիրտս: Թող ուրիշներն վստահանան ի-
րենց կառացը և իրենց ձիոց երազու-
թեանը վրայ, անբաւ հարստութեանց
վրայ և ծառայից ու գերեաց բազմու-
թեան վրայ: Դու ինծի սիրել տուիր
զԱստուած՝ իմ պզտիկութենէս՝ 'ի վեր.
և պիտի սիրեմ զնա ինչուան 'ի գերեզ-
ման: Չարագործի յոյսն պիտի կորսուի,
բայց դու, դու պիտի չամրջնաս: Քու-
կին ստոյգ և սրբազան նշանդ՝ խաչն է.

և ես կ'ողջունեմ զնա և կու գրկեմ. և
զինքս կու նուիրեմ անոր ցաւոցը. յիշե-
լով զայն՝ որ կու սերմանէ արտասուգը
և պիտի հնձէ ուրախութեամբ:

Ո՛վ Յոյս, երկնային Յոյս, դու եղիւր
իմ աստղս՝ 'ի խաւարի, իմ խարիսխս՝
ալեաց մէջ: Թող մարդիկ խռովին, թող
թագաւորութիւնք սասանին, թող բո-
լոր տիեզերքս դղրդի, դու զիս միշտ
անշարժ պահէ քու զօրութեամբդ:

Եւ երբ մահն գայ, կ'ուզեմ քու գրը-
կացդ մէջ հանգչեցընել իմ ցաւագին
զլուխս և նուազեալ սիրտս: Քու ձայ-
նիդ մրմունջն՝ դիւրացընէ իմ օրհա-
սական տագնապս: Խառնուի իմ վեր-
ջին հառաչանքս քու թեւերուդ ձայնին
հետ. և քու ջահդ հսկէ իմ մխիթա-
վրայ. ինչուան որ Աստուած հրամայէ
քեզի՝ նորէն կենդանացընելու զանի-
կայ, և ծագելու յաւիտենական օրը՝
իմ չլացեալ և ափշեալ աչացս վրայ:

Թ.

Քարոն:

Չմեռն իր ձիւնը և պաղպաղուն սա-
ռամանիքը թօթափելով, մեր սպիտա-
կացեալ և անանունդ դաշտերը ազատ
կը թողու նորածիլ բողբոջներու՝ և ա-
ւանդելով զանկենդան բնութիւնն առ
կենսատու և հովասուն գեփիւռներ,
կը մեկնի իր տխուր ապղեցութիւնը հո-
ղազնտոյս միւս կողմը տանելու. յաղ-
թական քայլերով կանխաժաման գա-
րունն կը վունտէ զայն. նոր արեւ, նոր
լոյս, նոր կեանք, նորանոր ակնկա-
լիք, սիրատենչիկ զգացումներ բերելով
հետն, իբրեւ պարգև Արարչին առ մա-
հացու բնութիւն, 'ի վայելս նիւթա-
կան ու բանաւոր մարդոյս: Ընդհանուր
յեղափոխութիւն մը կլիմայիս վրայ կը
ներգործի. ծննդեան ու աճման միջոց
է. բնութիւնն իր մեռելատիպ պատ-
մուճանը կը մերկանայ. երկիրս կը պա-
տառի, ու իր ծոցէն սպիտակափայլ
ծիլկներ կ'արձրկէ, որոնց արեգական